

corporibus Sanctorum, et cæterorum Fidelium vulgari morte defunctorum, dicit nullam paritatem esse inter honorem qui illis exhibendus est, et illum, qui aliis; nam subiungit quod corpora aliorum defunctorum omnes horreant, et ab illis fugiant; sed ad corpora Sanctorum quia sacra sunt, quilibet se appropinquare optat, et tactu se credit sanctificari. Afferamus ejus verba, quæ de corpore Sancti Theodori afferit (*in Orat. S. Theod.*) ; « Cor-
pus S. Theodori ad alia corpora quæ communi et vulgari morte dissoluta sunt, nec comparandum quidem est.... nam cæteræ quidem Reliquiae abominabiles plerisque sunt; ac nemo lubenter sepulcrum præterit, aut si ex inopinato operum offendit, prætercurrit. At si venerit in aliquem locum sibi huic, ubi hodie noster Conventus habetur, ubi memoria Justi, Sanctæque Reliquiæ sunt, primum quidem earum rerum quas videt magnificentia oblectatur.... cupit deinceps ipsi Con-
ditorio appropinquare, Sanctificationem ac benedictionem con-
trectationem ejus esse credens. » Hinc notandum quām alia sit veneratio quam Ecclesia, et Fideles Sanctorum corporibus exhibent, et alia qua aliorum defunctorum corpora honorantur.

Quoad venerationem autem debitam corporibus, quorum animæ Deo fruuntur, respondemus quod ratio S. Thomæ non potest valere, nisi pro solis Sanctis ab Ecclesia declaratis, de quibus tantum Angelicus loquitur; Sanctus enim Thomas ex ratione quod animæ Sanctorum Deo fruantur, procedit ad demonstrandum quod eorum corpora veneranda sint. Ad percipiendum igitur quid sanctus Doctor sentiat, et quæ sit rei veritas, distinguendæ sunt duæ species cognitionis, quæ nos scimus, et credimus animam alicujus Deo frui, humana una, superhumana, et Divina altera ex Ecclesiæ declaratione. Nunc certum est venerationem illam corporibus Sanctorum, de quibus loquitur S. Thomas, debitam non posse applicari, nisi ad illa corpora, quorum animas beatas esse scimus cognitione revelata nobis per Ecclesiæ, quæ elevat honorem qui eis debetur ex ordine humano ad superhumanum.

Hinc fit noui sufficere nobis pro sacro habere aliquem Defunctum, etiam morali certitudine, ut debeat aut possit ejus corpus sacro cultu venerari, sed requiritur, ut Ecclesia authenticè nos certos faciat certitudine ipsi divino lumine communicata, animam illius defuncti jam cum Deo in cœlis regnare. Audiamus verba S. Thomæ *Quodlibet* 9. *Articul.* 16. Ibi ad objectionem quam præmitit, quod non possint venerari Sancti, quia de ipsis rum beatitudine moralis certitudo haberri non potest, Sanctus (*ad primum*) ita respondit : « Dicendum quod Pontifex, cuius est Santos canonizare, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, et attestationem miraculorum; et præcipue (nota) per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur profunda Dei. » Itaque propter quamcumque moralis certitudinem, sed humanam et naturalern, nos non debemus, nec possumus pro sacris habere fidelium defunctorum corpora.

nec eis exhibere cultum sacrum, nisi post eorum canonizationem; tunc enim Ecclesia ex illa notitia supernaturali, quam ex Spiritu sancti instinctu habet, sicut dicit Angelicus, transfert venerationem erga illud corpus ab ordine humano ad ordinem superhumanum et Divinum. Idem appareret expressum in Decretis Urbani VIII spectantibus ad cultum servorum Dei, non adhuc canonizatorum, aut beatificatorum (vide apud *Benedictum XIV De Canonizat. SS. libro 2. cap. XI.*); in quibus præcipue statutum fuit, ut in scribendis vitis, aut gestis talium Dei servorum sequens protestatio Auctoris præmitteretur : « Profiteor me haud alio sensu, quidquid in hoc libro refero, accipere, aut accipi abullo velle, quam quo ea solent quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem Divina Catholicæ Romanæ Ecclesiæ, aut Sanctæ Sedis Apostolice nituntur; notentur hæc verba, Quæ humana auctoritate, non Divina Ecclesiæ etc. Itaque servorum Dei gesta aliam non habent fidem, et venerationem, quām humana; sed cum eos Ecclesia Sanctos declarat, tunc veneration ex humana ad Divinam extollitur, propter Ecclesiæ Divinam auctoritatem. Hinc est quod, ut alicui defuncto cultus aliquis præstetur Sacer, qui superhumanus est, necesse est, ut principium aliquod, et cognitione superhumana habeatur de sanctitate objecti, media illustratione Divina nobis per Ecclesiam communicata. Et propterea cum Sancti jam ab Ecclesia declarati sunt, sacra evadunt non tantum eorum ossa, sed etiam vestes, litteræ etc. quibus in usi sunt, et irreverentia gravis, et sacrilegium esset iis præcisa necessitate ad profana uti. Quod quidem contra de rebus mortuorum non adhuc canonizatorum, licet qualemcumque de eorum cœlesti beatitudine haberemus notitiam, id efficere vetitum est.

Quanquam concedimus quod cum veneratione possumus Reliquias alicujus defuncti cum sanctitatis opinione apud nos habere, eum invocare, effigiem depingendam curare, et alia id genus efficere, quia hæc cultus sacri rationem non habent, sed sunt dumtaxat Religionis actus (non autem civiles) qui, ut dicit P. Joann. à S. Thoma, auctoritatē cuius mihi *Adversarius* obicit, et ut etiam docet Bellarminus (*Contr. 4. lib. 1. c. 16. n. 4 et 7. et Benedict. XIV De Canon. SS. lib. 2. c. 2. et n. 4. 7.*) adhiberi possunt æquè erga defunctos ac erga vivos. Imò ex hoc infert Bellarminus licitos esse eos actus erga defunctos adhibere, qui vivis licet præstari possunt : « Si licet (sic ille concludit) honorare viventes, quos credimus Sanctos, cur non mortuos? » Et cum nonnulli hanc Bellarmini doctrinam carpsissent, nempe quod venerari concedebat Sanctos non canonizatos, sic eam vindicavit dicendo, quod ipse alium non concedebat non canonizatis cultum, nisi illum qui vivis exhiberi solebat. Apud Benedict. loc. cit. 2. 9. n. 1. Dixi actus Religionis, quia alias est actus Religionis, alijs est cultus sacer: deosculari manus servo Dei, se ejus precibus commendare, pedes ei lavare, et cætera, hi sunt quidem Religionis actus, quia è Religione manant; non sunt

autem cultus sacri, cùm erga res sacras non exerceantur. Et ita pariter mortuos in loco sacro sepelire, thure suffire, pedes deosculari, Reliquias eorum venerari, sunt quidem cæremoniæ sacræ ac Religionis actus, non sunt autem cultus sacer.

Profectò cæremoniæ sacræ dicuntur, et verè sunt, quia illæ seipsas respiciunt, quæ sacræ sunt prout ab Ecclesia præceptæ; sed cultus sacer dici nequeunt, quia cultus objectum erga quod abhibentur respicit; ideoque nunquam dici potest cultus sacer cùm objectum sacram esse non constat. Præterea sunt utique actus Religionis: et hic fateor quòd in mea prima responsione (nescio quomodo) error excidit, nam cùm dicere deberem thurificationes et benedictiones, et alias cæremoniæ, quæ erga defunctos adhibere solemus, non esse cultum sacram, dixi non esse actus Religionis. Affirmo quidem, nec dubito quin actus Religionis sint; sed non proinde sunt cultus sacer, et per consequens non est quòd propter præfatos actus, qui adhibentur erga defunctos, corpora eorum tanquam sacra adhibenda sint, atque ideo possint ea cultu sacro venerari. Propterea Alex. III cap. I, de Reliq. et SS. venerat. absolutè prohibuit venerari pro Sancto aliquem, nisi Ecclesiæ auctoritas accedit: «cùm etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Ecclesiæ Romanæ venerari.» Et quamvis olim pro Sanetis sine Ecclesiæ declaratione, sed sola populorum consuetudine aliqui venerabantur; nihilominus respondet Bellarm. loc. cit. (cap. 8. in fin.) quòd hoc ex tacita Papæ approbatione licet: «Sicut consuetudines aliae vim habent legis ex tāto consensu Principis, ita Sancti alicujus cultus, ex consuetudine introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa Pontificis.»

Repono igitur: Ergo non dubito quin Ritus, quos adhibet Ecclesia erga defunctos, sint cæremoniæ sacræ, et Religionis actus, non autem cultus sacer; prout revera Rituale Romanum loquendo de Exequiis, Ritus qui adhibentur in sepelitione Mortuorum, non jam vocat cultum sacram, sed tantum Mysteria Religionis, et Signa Christianæ pietatis, sic dicens: Sacras Cæremoniæ ac Ritus, quibus Mater Ecclesia in filiorum suorum Exequiis ut solet, tanquam vera Religionis Mysteria, Christianæ næque pietatis Signa, et Fidelium mortuorum saluberrima suffragia, Parochi summo studio servare debent.» Addo duas alias animadversiones ex quibus hoc fit clarius. Primò, si talis cultus esset sacer, etiam esset cultus publicus, siquidem ille à publico ministro Ecclesiæ exhibetur; et hoc certum est quòd fieri non potest, dum ipsa Ecclesia prohibet, ne cultus publicus cuivis ab ea pro Sancto aut Beato non declarato exhibeatur. Præterea, dicit S. Franciscus Salesius quòd cultus sacer defunctis non præstetur nisi in protestationem eorum virtutis excellentis; et cognitio hujus excellentiæ certa esse debet. Quomodo autem dici poterit quòd Ritus qui erga defunctos exercentur sint cultus sacer, cùm de defunctis (communiter loquendo) non habetur

hæc eorum excellentis virtutis cognitio? Imò pro comperto habetur, quòd inter fideles defunctos non pauci sint, qui æternō igne cremantur, et interim hi ritus indifferenter erga omnes practicantur. Igitur dicendum est Ecclesiam tales ritus pro sacro cultu non habere.

Argumentum quoddam prævenio, quod mihi objici posset: si ergo conceditur quòd mortuos venerari sit actus Religionis, eis maledicere procul dubio erit Religioni actus oppositus. Respondeatur prius per instantiam; si hoc argumentum valeret pro defunctis, valeret etiam pro vivis; nam venerari servos Dei viventes actibus superiùs descriptis, ut ostendimus, etiam est actus Religionis sive cultus Religiosus: unde maledicere huic tali servo Dei, etiam præciso animo pravo, esset pariter grave sacrilegium; sed nemo hoc dicit. Sed responsio directa affertur. Distinguendum atque videndum est ex quo motivo talis actus Religionis proveniat; si provenit ex motivo ipsius objecti, quia objectum sacram est, contumelia in illud tunc est peccatum Religioni adversans, et est sacrilegium; sed si actus honoris procedit à pietate Religiosa fidelis, tunc utique erit actus religiosus, quia à motivo religionis procedit; sed maledictio in objectum non erit actus contra religionem, quia non est actus, qui ad objectum sacram refertur.

Adversarius in Dissertatione admiratur, et imprudentes (ne dicam temerarios) sincera fronte appellat eos, qui in Confessionario, aut in Suggestu dicunt non esse ex se grave mortuis maledicere. Sed ego, et alii mecum admiramus eos qui sibi scrupulum non faciunt absolute prædicare hanc maledictionem esse peccatum mortale atque blasphemiam. Ad hoc ut dicatur quòd actio aliqua non sit peccatum grave, sufficit, ut vera probabilitas habeatur quòd tale non sit, quemadmodum omnes fatentur: intelligo illam quæ fundamento non tenui immititur, talem esse, ut tuto (juxta sententiam communem, seposita quæstione de probabiliori, et minus probabili) possit teneri, et doceri. Et parvi aut nihil faciunt ad nostram rem duas illæ doctrinæ, quas mihi Adversarius opponit, S. Augustini unam: «Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quòd certis incerta præponeret, lib. I. de Bapt. cap. 3 et cap. 5. «Si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum?» Nam ibi S. Doctor loquitur de eo qui operatur in dubio circa res ad salutis æternæ necessitatem speciantes, in qua re quilibet tenetur certum sequi. Præterquam quòd ibi Sanctus sermonem habet de quadam Donatista, qui cùm certus esset in Catholica Ecclesia ritè, et rectè Baptismum conferri, contra dubius erat an rectè in sua secta eum recipere; integrum textum exhibeo: «Si dubium haberet non illic rectè accipi quod in Ecclesia Catholica rectè accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quòd certis incerta præpone ret.» Et deinde: «Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum, cuius dubitat certum esse peccatum, non ibi

» potius accipere, ubi certum est non esse peccatum? » Quis dubitat quin iste Donatista certè peccaret? Sed non dicebat Sanctus Augustinus, quod qui ex vera et solida probabilitate operatur, cum dubium non versatur circa ea quæ ad salutis necessitatem pertinent, prout est baptismus, et cum actio non est certè illicita; lex enim dubia non imponit certam obligationem, juxta id quod docet Angelicus *Quodl. 14. de verit. art. 3.* « Nullus ligatur per præceptum aliquod nisi mediante scientia illius præcepti. » Et idem probatur ex *cap. Cum jure 31. de Offic. et Pot. Judicis deleg.* « Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur. » Idem in *can. Sicut quædam, dist. 14.* ubi S. Leo hæc scribit: « In his quæ vel dubia fuerint, vel obscuræ, id neverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniatur adversum. » Hoc locum habet in quantum asseri potest, quod aliqua actio non sit graviter illicita. Sed ut affirmetur absolute, aliquam actionem esse peccatum mortale, non sufficit opinio probabilis nec etiam probabilior; nam probabilior non excludit rationabilem timorem errandi; unde non efficit quod lex non remaneat dubia, et quod opinio opposita non possit esse vera, si verè probabilis est; quapropter cum agatur de Sacramentis, non est licitum sequi probabiliorem, cùm opposita est probabilis, licet minus probabilis. Ad hoc igitur ut actio aliqua sit graviter illicita, requiritur certitudo, prout docent omnes cum S. Raymundo, qui (*lib. 3. de Pœnit. §. 21.*) scripsit: « Non sis nimis promis judicare mortalia peccata, ubi non constat per certam scripturam. » Itaque Sanctus monet ne judicetur aliqua actio esse peccatum mortale, ubi non constat tale esse; et cùm dicat Sanctus *ubi non constat*, semper reprobare intelligit tanquam excessum, asserere aliquod esse peccatum grave, quoties de illius gravitate non constat. S. Antonius pariter dixit (*P. 2. tit. 1. cap. 11. §. 28.*) quod sine periculo peccandi determinari non possit, aliquam actionem esse peccatum grave, nisi aperta scriptura, aut Ecclesiæ determinatio, aut ratio evidens non habeatur: « Quæstio in qua agitur (sunt verba Sancti) de aliquo actu, utrum sit peccatum mortale vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa scripturæ aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, periculosissem determinatur. Quia (ut subjungit) qui determinat sine aliquo ex prædictis momentis, ædificat ad gehennam, » conjicit animas in periculum damnationis. Hinc sapientissime Benedict. XIV, in suo opere de *Synodo*, in plerisque capitibus nihil aliud Episcopos monet, quām ne unquam peccati gravis eas damment opiniones, quæ uti probabiles DD. utriusque partis defendunt.

Adversarius meus cæteroquin usque eò progressus est, ut conclusionem Theologicam suam opinionem appellat. Ego nolo me ingerere ad dicendum utrùm ejus opinio pondere, et quo pondere probabilitatis fulciatur; sed nescio an *Conclusio Theologica* dici possit, cùm nullus scripturæ textus pro illa habeatur, nec Ecclesiæ definitio extet nec ratio evidens, nec DD. communis

auctoritas, imò nec unius, qui juxta ejus opinionem scripserit, reperiatur. Adducit ille textum S. Isidori Pelusiot. (*lib. 5. Epistolarum, Epist. 41.*) « Vivi incessum etiam mortuos; et hostes fœdus ineunt! Cur igitur, et naturæ leges, et inimiciiarum superas terminos, vita functo maledicens? Videris enim in cinerem ac favillam linguam acuere; sed primò violas sanctimoniam, cui omnes mortales studeant oportet. Deinde habet immortalem animam, cuius vindicta est oculus Dei pervigil. » Sed in libro, qui apud me est, typis edito Romæ an. 1620, reperio non ita, sed alii verbis textum præfatum esse conceptum (*p. 370.*) sic enim ibi legitur: « Vivi solent calumniis incessi, cùm jam defunctis etiam hostes conciliantur, et fœdus ineunt. Cur igitur ipse, et naturæ et inimiciiarum terminos transgredieris, dum vita jam functum calumniaris et laccesis? num putas quid te solum adversus cinerem et pulverem linguam stringere; sed heus primum ipsum sacrosanctum sepulturæ jus violas, quod tamen nemo non ambit, et habere studet: deinde habet is animam immortalem, cuius oculus ille pervigil, et semper excubans vindicta est. » Judicent nunc alii, si hæc auctoritas quid momenti opinioni conferat Adversarii mei, qui defunctorum fidelium corpora omnia tanquam sacra veneranda esse contendit. S. Isidorus sacrūm appellat Jus sepulcri, non autem corpus defuncti. Sed præterea, Adversarius sibi assentatur omnia sibi favere Scripturas, Ecclesiæ definitiones, DD. communem auctoritatem, et evidentes rationes. Scripturæ sunt: *Neque maledici regnum Dei possidebunt, 1. Cor. 6. 10.* (*Maledici* explicat Calmet, qui convicium in faciem proferunt, vel de absente obtrectant.) Ecclesiæ definitionem dicit esse disciplinam qua ipsa utitur in sepeliendis fidelibus. Pro se etiam habet communem DD. auctoritatem, dicendo quod Moralistæ ideo de hac sententia non disseruerunt, quia juxta eorum regulas apud ipsos pro certa habita est. Tandem habet pro se rationes evidentes, quæ illæ utique sunt, quas ipse in sua Dissertatione exposuit. An hæc suadeant, nolo meo iudicio quæstionem decidere, sed Sapientes omnem controversiam exhaustant.

Cæterum loquendo de mea sententia, ut superioribus paginis retuli, præter tres Auctores ibi citatos, qui de hac re scripserunt, curavi rem hanc à multis examinandam, et præsertim ab omnibus Congregationibus Missionariorum Civitatis Neapolis in quibus, quia Missionariorum Theologiam Moralem præcipue, omnes profitentur, et ibi (ut omnibus compertum est) selectiones Cleri Neapolitani coadunantur viri. Hic Adversarius meus Socratis quendam Textum in medio afferens innuit quod non omnes ea sunt solertia prædicti, ut sint magistri idonei ad similes enucleandas quæstiones. Concedo quod non omnes sunt magistri; sed cùm mihi præfatae Congregationes totius corporis nomine responsum dedissent, supponendum est resolutiones non à minùs sapientibus, sed à sapientioribus datas fuisse. Præfata quæstio, ut jam prius scripsi, fuit etiam Romæ ex mandato Benedicti XIV

discussa , et juxta mentem ipsius Pontificis (quam cæteroquin nunquam animo intendi hanc fuisse definitionem ex Cathedra) quæstio resoluta fuit, quod peccati mortalis reatu careret. Sed ille scribit quod non tenetur fidem præstare, nec huic examini adhibito , nec resolutioni Romæ datæ. Nec eō unquam meus appulit animus, ut cogarem eum ad id credendum : sed id ego scripsi, quia vehementia mihi adsunt momenta, ne in dubium id revocem ; dum mihi testatus est tanquam testis ex propria scientia, et de visu (ille enim propriis oculis aspergit Pontificis schedulam) quidam Sacerdos, Religiosus, Doctus, et in hac controversia minimè affectus; proptereaque existimavi alios qui ad utramque sententiae partem indifferentes sunt, prudenter et non abs ratione id credere etiam posse. Cæteroquin quantum ad me, tanto certius hoc mihi visum est, ut non dubitaverim hoc idem in eoden Opere Morali à me congesto, quod eidem Pontifici dedicavi, et præsentandum curavi, scribere, et rem uti mihi ille testatus fuit exponere. Quod reliquum est, si meus Adversarius bono fine ductus id scripsit, ego etiam pro certo habeo me non inductum fuisse ad id scribendum aliqua animi adhæsione, aut contendendi lubentia (esset quidem optimum, ut postquam ex sæculi laqueis me expeditsem, ut in æternæ salutis tutu animam meam collocarem, id aggredi contenderem, quod ad damnationem eam conduceret, et cur? ut inanem gloriam, melius dicam, ut perpetuum dedecus in defendenda opinione falsa aucuparer !) sed sine recto et bono, ut ex tot peccatis liberarem tam multos, qui habitum contraxerunt ad mortuis maledicendum, et qui non obstante quod credant (erroneè, meo iudicio) esse peccatum grave prout eis assertum erat, prosequebantur nihilominus ad eas maledictiones effutiendas. Quod autem meus Adversarius voluerit me appellare *obstinatum*, et *falso zelo impulsum*, hoc omisum facio, sciens quoniam qui *judicat me*, *Dominus est*,

i. Corinth. 4. 4.

« Ad hæc subjungo Epistolam responsivam ad me rescriptam à Reverendiss. Abate D. Bartholomeo de Marco Basiliano, » (cui hanc Epistolam meam perpendendam misi) viro quidem maximi pro ejus doctrina habito, tum apud ipsius Religionem, que præstantissimis muneribus eum decoravit, tum etiam quo quoversum Neapoli, et Romæ, etc. Magistro in Sacra Theologia, quam ipse per plures annos cum omnium plausu docuit, et 30 aut 40 annos in excipiendi confessionibus exercitato. Ego animi pendebam utrum hic referre deberem nec ne sequentiem illius epistolam; sed mihi consilium datum est, ut duobus ex motivis id efficerem, 1. ut omnibus notum fiat me, ut cautiū agerem, et ne proprii sensus adhæsione deciperer, prout jam me deceptum autumat meus Adversarius, semper solitum fuisse aliorum Doctorum consilium exposcere : 2. ut patefaciam quam tum de mea, tum de opposita sententia, cæteri præstantes viri existimationem habeant. Epistola est sequens. »

Reverendiss. Padre, Sig. e Padr. Col.

Da molto tempo fa ebbi la consolazione di leggere la sua erudita Dissertazione sopra l'imprenzione de Morti, sostenendo che non sia colpa grave il maledirli, siccome tal'è il sentimento mio, è delle persone più sagge, colle quali su di ciò ne ho tenuto spesso discorso. Ora per sua bontà mi manda la Risposta fatta ad un suo Contradittore, nella quale ho ammirata la sua dottrina, è aggiungendo ragioni l'ha resa quasi demonstrativa, né saprei con qual fondamento il suo Contraddittore difenda, che sia colpa grave, sembrandomi i motivi addotti da lui di niun momento, conforme li lessi in un libretto mandato dal medesimo alle stampe, e che V. S. Reverendiss. gli ha sodamente confutati, e presentemente li confuta. Certamente io non comprendo come possa esser peccato mortale il maledire i morti. Lodo poi la sua moderatezza in chiamar probabile questa sentenza, che dice non esser colpa grave la bestemmia de' Morti : dovea più tosto chiamarla moralmente certa, e per conseguenza l'opposta, che si difende dal suo Contradittore, moralmente falsa, e di debole, e tenue probabilita.

Io dunque non ho avuto né che togliere, né che aggiungere, né che mutare della sua dotta scrittura ; e prego il Signore, che illumini la mente del suo Contradittore, e di alcuni pochi Compagni, che fan pompa di trovar la colpa in ogni piccola azione. V. S. Reverendissima intanto non si arreti di mandar alla luce l'accennata Apologetica Risposta, che ne sarà applaudita, come ne fu in tutte l'altre sue opere. Mi raccomando alle sue orazioni, e facendole riverenza con ogni rispetto le bacio le mani.

Di V. S. Reverendissima.

Mater Domini 14. Giugno 1758.
Umiliss. Servitore obligat. e divotiss

Bartolomeo di Marco Abate.

Subjungo hæc panca. Prefatus Abbas Reverendissimus, ut scribit, videtur supponere à me opinionem meam duntaxat uti probabilem haberi. Hoc à me dictum non est; dixi tantum quod ad hoc ut affirmari possit culpa gravi actionem aliquam carere, sufficiens est quod probabile sit non esse gravem. Cæterum nolui judicium ferre utrum mea sententia sit nec ne moraliter certa, cum hoc sapientum iudicio committam; sed cæteroquin ego illam plusquam probabilem esse duxi et duco.

Nuper alia prodit epistola Adversarii, cui respondere opus esse minime censemus; sufficiunt quæjam respondimus. Si autem forte putat Adversarius in controversiis, eos remanere victores, qui ultimo loco scribunt, hujusmodi victoram valde libenter ei concedimus.